

WPLYW OKULARÓW NA SPOŁECZNĄ OCENĘ CECH OSÓB JE NOSZĄCYCH

Natalia Wernecka, nwernecka@gmail.com
 Uniwersytet Wrocławski
 Pl. Uniwersytecki 1, 50-137 Wrocław



STRESZCZENIE

Percepcja twarzy w okularach zainspirowała wiele badań, dotyczących głównie ocen inteligencji i atrakcyjności. Jednak nie pojawiły się badania dotyczące innych cech, co do których można zakładać, że ich odbiór zależy od obecności okularów. Zbadałam wpływ noszenia okularów na ocenę atrakcyjności, kompetencji, sprawności fizycznej, inteligencji, rozważliwości, zdrowia, sumienności osoby noszącej okulary. Obecność okularów nie wpłynęła jedynie na ocenę poziomu inteligencji. W pozostałych czynnikach zaobserwowano wpływ obecności okularów. W ocenie trzech cech zależał on od płci osoby przedstawionej na zdjęciu.

Słowa kluczowe: stereotypy, okulary, percepcja twarzy, percepcja społeczna, psychologia społeczna

The effect of wearing glasses on the perceived attributes of the wearer

ABSTRACT

The way that wearing glasses has an effect on how a person is perceived has been a subject of many studies, usually focusing on the perceived levels of intelligence or attractiveness. I conducted some research dedicated to finding out a number of different characteristics on the perception of which glasses may carry weight, namely: the level of competence, physical prowess, healthiness, prudence, and conscientiousness, along with the usual intelligence and attractiveness. The only attribute unaffected by glasses was intelligence, and in many cases a person's sex seems to be a deciding factor.

Key words: stereotypes, eyeglasses, face perception, social perception, social psychology

WPROWADZENIE

Mimo obecności wielu stereotypów związanych z okularami, ich wpływ na oceny nie wszystkich cech przypisywanych zwykle osobom je noszącym został zweryfikowany empirycznie. Najwięcej badań dotyczy estymacji atrakcyjności i inteligencji, przy czym wyniki spójnie wskazują na spadek oceny tej pierwszej oraz wzrost oceny tej drugiej. I tak w wyniku jednego z eksperymentów dowiedziono, że twarze z okularami są gorzej oceniane pod względem atrakcyjności¹. W badaniu, w którym studenci i studentki oglądali zdjęcia osób noszących okulary i osób bez okularów, te pierwsze zostały ocenione jako bardziej inteligentne i mniej atrakcyjne². Ciekawe wnioski wypływają z badania, w którym porównywano postrzeganie twarzy, na których umieszczano wymiennie: okulary korekcyjne, okulary przeciwsłoneczne oraz bliznę. Okulary korekcyjne u kobiety były przyczyną prawie tak silnej negatywnej reakcji jak blizna – wskazuje to na postrzeganie okularów jako nieatrakcyjnych,

1 R.L. Terry, D.L. Kroger, *Effects of eye correctives on ratings of attractiveness*, "Perceptual and Motor Skills" 1976, Vol. 42, s. 562.

2 K. Edwards, *Effects of sex and glasses on attitudes toward intelligence and attractiveness*, "Psychological Reports" 1987, Vol. 60(2), s. 590.

podobnie do zeszpecenia lub defektu. Jednak pomniejszają one jedynie odbiór atrakcyjności kobiet – u mężczyzn jest odwrotnie³. Inni badacze w serii czterech eksperymentów prezentowali dwa typy okularów – w pełnej oprawie i bez oprawy, badając jak wpływają one na postrzeganie, rozpoznawanie, wyróżnianie się twarzy oraz na przypisywanie osobom je noszącym cech stereotypowych (inteligencji, atrakcyjności, wiarygodności). Generalnie każdy typ okularów kieruje uwagę na sferę wokół oczu, jednak te bez oprawek sprawiają, że twarz staje się mniej wyróżniająca czy charakterystyczna. Funkcjonowanie stereotypów zostało potwierdzone – osoby w okularach są postrzegane jako mniej atrakcyjne, bardziej inteligentne oraz bardziej wiarygodne, jednak efekt ten zmienia się, gdy skupimy się na określonym typie oprawek (bezoprawkowe zwiększają ocenę wiarygodności, ale już nie zmniejszają atrakcyjności)⁴.

Bogactwo wyników dotyczących postrzeganej atrakcyjności i inteligencji osób noszących okulary zachęciło mnie do sprawdzenia tej prawidłowości w społeczeństwie polskim, przy równoczesnym poszerzeniu analizy o cechy, którym przytoczone badania poświęcały mniej uwagi, a które potencjalnie zależą od noszenia okularów. Empiryczna weryfikacja tych stereotypów może w przyszłości zostać przeniesiona na grunt praktyczny i w istotny sposób pomóc w rozwiązywaniu problemu braku akceptacji dzieci noszących okulary przez środowisko rówieśnicze.

BADANIE

Celem badania było sprawdzenie hipotezy ogólnej: 1) Ocena osoby różni się istotnie w zależności od tego czy nosi okulary, czy też nie; oraz dwóch szczegółowych: 2) Obecność okularów podnosi istotnie ocenę inteligencji osoby przedstawionej na zdjęciu; 3) Obecność okularów obniża istotnie ocenę atrakcyjności osoby przedstawionej na zdjęciu.

Ponadto chciałam sprawdzić, jak obecność okularów wpływa na postrzeganie innych cech tej osoby przez obserwatorów. Ze względu na brak możliwości wyprowadzenia hipotez w oparciu o wcześniejsze badania ta część ma charakter eksploracyjny i pozbawiona jest szczegółowych hipotez kierunkowych. Wybranymi cechami były: kompetencja, sprawność fizyczna, rozważa, zdrowie, sumienność. Okulary, jako przedmiot symetryczny stający się elementem twarzy mógłby podnosić ogólną ocenę jej symetrii, a co za tym idzie zdrowia, co umotywowoło włączenie tej cechy do badania⁵. Rzadziej niż inteligencja włączana jest do badań kompetencja, wskazywana jest ona jednak przez niektórych autorów jako cecha związana z inteligencją i niekiedy jest ona wybierana zamiast niej do analiz. W tym samym artykule przytaczane są również takie cechy jak pracowitość (*industriousness*), rzetelność (*dependability*) czy uczciwość (*honesty*), co zmotywowało autorkę do włączenia w badanie cech bliskoznacznych: rozważa i sumienności⁶. Analizę przeprowadzono osobno w dwóch grupach – kobiet i mężczyzn.

Zmienną niezależną była obecność okularów na zdjęciach stanowiących bodźce, zaś zmienną zależną były oceny poszczególnych cech osób przedstawionych na zdjęciach.

METODA

Osoby badane

Osoby badane przydzielano do grup eksperymentalnej i kontrolnej w sposób losowy, łącznie wzięło udział w badaniu 151 osób - 58 mężczyzn i 93 kobiety (w wieku od 18 do 54 lat, $M=24,0$ $SD=5,8$). W celach eksperymentalnych wyróżniono wśród nich 4 grupy: kobiety oglądające zdjęcia twarzy bez

3 R.L. Terry, C.A. Hall, *Affective responses to eyeglasses: Evidence of a sex difference*, "Journal of the American Optometric Association" 1989, Vol. 60(8), s. 610-611.

4 H. Leder, M. Forster, G. Gerger, *The Glasses Stereotype Revisited, Effects of Eyeglasses on Perception, Recognition, and Impression of Faces*, "Swiss Journal of Psychology" 2011, Vol. 70(4), s. 220.

5 D.W. Zaidel, S.M. Aarde, K. Baig, *Appearance of symmetry, beauty, and health in human faces*, „Brain and Cognition” 2005, Vol. 57, s. 263.

6 M.B. Harris, *Sex Differences in Stereotypes of Spectacles*, „Journal of Applied Psychology” 1991, Vol. 21, s. 1661.

okularów (44 osoby), kobiety oglądające zdjęcia twarzy z okularami (49 osób), mężczyźni oglądający zdjęcia twarzy bez okularów (32 osoby) oraz mężczyźni oglądający twarze z okularami (26 osób).

Materiały

Posłużono się 20 zalaminowanymi, kolorowymi fotografiami. Pośród nich znalazło się 5 zdjęć przedstawiających mężczyzn bez okularów i 5 tych samych mężczyzn w okularach (nałożonych w programie graficznym) i analogicznie 5 kobiet bez okularów i 5 tych samych kobiet w okularach. Zdjęcia zostały pobrane z Internetu. Przedstawiały młode osoby (20-35 lat) o niewyróżniającej się urodzie.

Rys.1. Zastosowane bodźce (przykłady).



Reakcje na bodźce odnotowywane były w kwestionariuszu, który składał się z dwóch tabel – jednej do oceny w wybranych aspektach fotografii przedstawiającej kobietę i drugiej do oceny fotografii mężczyzny na tych samych wymiarach. Pod ocenami umiejscowiona była metryczka, wypełniana po właściwej części badania. Badani zostali poproszeni o podanie danych dotyczących: płci, wieku, wykształcenia, ewentualnych wad wzroku oraz korzystania z okularów.

Procedura

W celu zweryfikowania hipotez badani proszeni byli o wylosowanie dwóch zdjęć (przedstawiających kobietę i mężczyznę) z jednego zestawu – z okularami lub bez. Następnie, po zakodowaniu bodźców, proszeni byli o ocenę osób przedstawionych na zdjęciach pod względem mierzonych cech. Do pomiaru oceny 7 cech (atrakcyjność, kompetencja, sprawność fizyczna, inteligencja, rozważa, zdrowie, sumiennosc) posłużyła 5-stopniowa skala Likerta: 1 – zdecydowanie nie, 2 – raczej nie, 3 – trudno powiedzieć, 4 – raczej tak, 5 – zdecydowanie tak. Ostatnim etapem było wypełnienie metryczki.

WYNIKI

W celu porównania oceny kobiet i mężczyzn noszących okulary lub nie noszących okularów przeprowadzono analizę testem t-Studenta dla prób niezależnych. Przyjęto poziom istotności statystycznej na poziomie Alfa = 0.05. Obliczenia wykonano z zastosowaniem pakietu statystycznego SPSS v. 21.

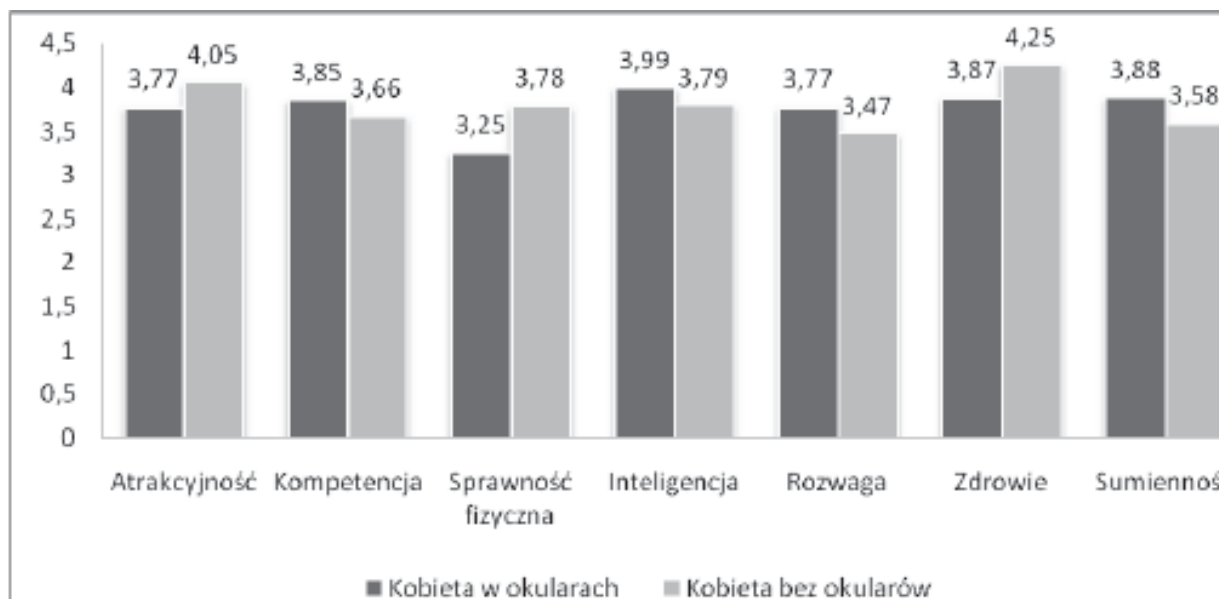
Analiza testem t-Studenta dla prób niezależnych wykazała istotne różnice w zakresie oceny:

- atrakcyjności kobiet noszących okulary ($M=3.77$, $SD=.781$) i kobiet nie noszących okularów ($M=4.05$, $SD=.815$), $t(149)=-2.15$, $p=.03$.
- sprawności fizycznej kobiet noszących okulary ($M=3.25$, $SD=.79$) i kobiet nie noszących okularów ($M=3.78$, $SD=.932$), $t(149)=-3.716$, $p=.00$.
- rozważi kobiet noszących okulary ($M=3.77$, $SD=.815$) i kobiet nie noszących okularów ($M=3.47$, $SD=.791$), $t(149)=2.292$, $p=.02$.

- zdrowia kobiet noszących okulary ($M=3.87$, $SD=.827$) i kobiet nie noszących okularów ($M=4.25$, $SD=.656$), $t(149)=-3.157$, $p=.00$.
- sumiennosci kobiet noszących okulary ($M=3.77$, $SD=.781$) i kobiet nie noszących okularów ($M=4.05$, $SD=.815$), $t(149)=-2.15$, $p=.03$.

Analiza testem t-Studenta dla prób niezależnych nie wykazała istotnych różnic w zakresie oceny:

- kompetencji kobiet noszących okulary ($M=3.85$, $SD=.8$) i kobiet nie noszących okularów ($M=3.66$, $SD=.809$), $t(149)=1.492$, $p=.14$.
- inteligencji kobiet noszących okulary ($M=3.99$, $SD=.726$) i kobiet nie noszących okularów ($M=3.79$, $SD=.805$), $t(149)=1.580$, $p=.12$.



Tab.1. Średnie ocen cech kobiet noszących okulary i nie noszących okularów.

Kobiety w okularach oceniane są jako istotnie mniej atrakcyjne, sprawne fizycznie i zdrowe oraz jako istotnie bardziej rozważne i sumienne. Brak jest istotnych różnic w zakresie oceny kompetencji oraz inteligencji kobiet noszących okulary i nie noszących okularów.

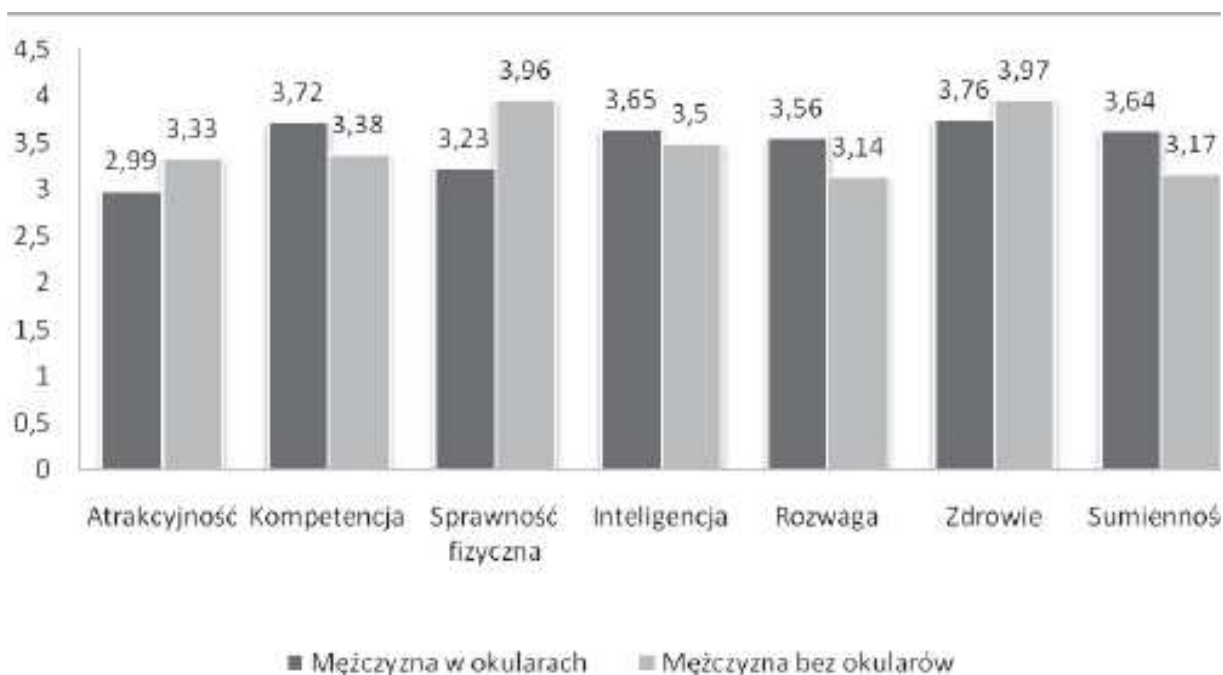
Analiza testem t-Studenta dla prób niezależnych wykazała istotne różnice w zakresie oceny:

- kompetencji mężczyzn noszących okulary ($M=3.72$, $SD=.815$) i mężczyzn nie noszących okularów ($M=3.38$, $SD=.864$), $t(149)=2.476$, $p=.01$.
- sprawności fizycznej mężczyzn noszących okulary ($M=3.23$, $SD=.815$) i mężczyzn nie noszących okularów ($M=3.96$, $SD=.824$), $t(149)=-5.503$, $p=.00$.
- rozwagi mężczyzn noszących okulary ($M=3.56$, $SD=.775$) i mężczyzn nie noszących okularów ($M=3.14$, $SD=.875$), $t(149)=3.085$, $p=.00$.
- sumiennosci mężczyzn noszących okulary ($M=3.64$, $SD=.816$) i mężczyzn nie noszących okularów ($M=3.17$, $SD=.855$), $t(149)=3.448$, $p=.00$.

Analiza testem t-Studenta dla prób niezależnych nie wykazała istotnych różnic w zakresie oceny:

- atrakcyjności mężczyzn noszących okulary ($M=2.99$, $SD=1.097$) i mężczyzn nie noszących okularów ($M=3.33$, $SD=1.112$), $t(149)=-1.904$, $p=.06$.
- inteligencji mężczyzn noszących okulary ($M=3.65$, $SD=.83$) i mężczyzn nie noszących okularów ($M=3.5$, $SD=.808$), $t(149)=1.15$, $p=.25$.
- zdrowia mężczyzn noszących okulary ($M=3.76$, $SD=.75$) i mężczyzn nie noszących okularów ($M=3.97$, $SD=.748$), $t(149)=-1.752$, $p=.08$.

Mężczyźni w okularach oceniani są jako istotnie mniej sprawni fizycznie oraz jako istotnie bardziej kompetentni, rozważni i sumienni. Brak jest istotnych różnic w zakresie oceny atrakcyjności, inteligencji oraz zdrowia mężczyzn noszących okulary i nie noszących ich.



Tab.2. Średnie ocen cech mężczyzn noszących okulary i nie noszących okularów.

DYSKUSJA

Przeprowadzone badanie potwierdza tezę o stereotypowym postrzeganiu osób wynikającym z faktu noszenia przez nie okularów. Zatem ogólna hipoteza badania została pozytywnie zweryfikowana. Postawione hipotezy szczegółowe znalazły częściowe potwierdzenie w otrzymanych przez mnie wynikach. Nie potwierdziła się teza o podnoszeniu przez okulary oceny inteligencji – ani w grupie kobiet, ani w grupie mężczyzn nie wystąpiła istotna statystycznie różnica w ocenie inteligencji osób noszących i nie noszących okularów. Najprawdopodobniej nie doszło do aktywizacji stereotypu lub osoby badane były w stanie kontrolować jego działanie dzięki świadomości, że okulary zazwyczaj zwiększają właśnie ocenę inteligencji (takim spostrzeżeniem dzieliła się część badanych, która starała się rozszyfrować cel badania – podejrzewali, że „mieli” ocenić osobę w okularach jako bardziej inteligentną)⁷. Hipoteza o obniżaniu przez okulary oceny atrakcyjności została częściowo pozytywnie zweryfikowana – w grupie kobiet istotnie niżej oceniana była atrakcyjność tych, które nosiły okulary. Zależność ta nie pojawiła się jednak w grupie mężczyzn. Wyniki te nie są zgodne z rezultatami uzyskiwanymi przez innych badaczy⁸⁹.

Eksploracja wcześniej nieujmowanych w badaniach obszarów przyniosła wartościowe, istotne statystycznie wyniki. W trzech z pięciu eksplorowanych obszarów obecność okularów wpływała istotnie na ocenę zarówno twarzy kobiecych, jak i męskich. Cechami tymi były: sprawność fizyczna – oceniana niżej u osób noszących okulary oraz rozwaga i sumienność – oceniane w tej grupie wyżej. W pozostałych dwóch obszarach efekt ujawnił się w ocenie zdjęć osób tylko jednej z płci – obecność

7 K. Piber-Dąbrowska, G. Sędek, *Jak bezpowrotnie stłumić myśli o alkoholizmie niedźwiedzia? Pomyśleć o jego kumplu-niealkoholiku*, „Psychologia Społeczna” 2006, t. 1, s. 152.

8 K. Edwards, dz. cyt., s. 590.

9 H. Leder, M. Forster, G. Gerger, dz. cyt., s. 220.

okularów podnosiła ocenę kompetencji mężczyzn oraz obniżała ocenę zdrowia kobiet. Obecność okularów nie wpływała na ocenę kompetencji kobiet ani na ocenę zdrowia mężczyzn.

Ponadto ujawniły się interesujące różnice między płciowe. Obecność okularów modyfikowała ocenę większej liczby cech u kobiet (5) niż u mężczyzn (4). Ponadto kobiety mniej zyskują, nosząc okulary (wyższe oceny cech u kobiet noszących okulary w dwóch aspektach, u mężczyzn w trzech) i więcej tracą (okulary obniżają otrzymywane przez nie oceny w trzech aspektach, u mężczyzn obecność okularów obniża ocenę w jednym aspekcie).

Badanie ma swoje ograniczenia. Zestawienie wszystkich ocenianych cech na jednym arkuszu mogło zniekształcić sposób odpowiadania przez osoby badane. Takie cechy jak: kompetencja, sumienność i rozważa mogą nie być w języku potocznym tak wyraźnie rozgraniczone, jak ma to miejsce w ujęciu psychologicznym. Ich zestawienie tak blisko siebie może skłaniać osoby badane do podjęcia zabiegów mających na celu zwiększenie spójności ich odpowiedzi. Należałoby sprawdzić, na ile w otrzymanych wynikach oceny tych cech są ze sobą skorelowane i być może w przyszłości pytać osoby badane o mniejszą liczbę cech lub je zoperacjonalizować.

W kolejnych badaniach warto byłoby również ujednoczyć bodźce prezentowane osobom badanym, a także zadbać o to, by grupa badana bardziej odzwierciedlała populację generalną – w badaniu wiek osób badanych wynosi średnio 24 lata. Ponadto wiek osób zaprezentowanych na zdjęciach szacowany jest jako wyższy od średniego wieku osób badanych, co mogło zniekształcać odpowiedzi, między innymi te dotyczące atrakcyjności.

Najistotniejszą zmianą w przyszłych badaniach mogłoby być stworzenie bardziej naturalnych warunków badania i zmiana charakteru bodźca – zamiast zdjęć obecna byłaby żywa osoba. Jednocześnie cel badania byłby ukryty (następnie odkłamany), zaś warunki poddane dokładnej standaryzacji (szczegółowy skrypt zachowań aktora, które pełniłyby rolę bodźca), co pozwoliłoby zwiększyć trafność zewnętrzną badania, umożliwiając pewniejsze przekładanie uzyskanych wyników na prawidłowości rządzące funkcjonowaniem społecznym.

BIBLIOGRAFIA

- [1] Piber-Dąbrowska K., Sędek G., *Jak bezpowrotnie stłumić myśli o alkoholizmie niedzwiedzia? Pomyśleć o jego kumplu-niealkoholiku*, "Psychologia Społeczna" 2006, t. 1
- [2] Edwards K., *Effects of sex and glasses on attitudes toward intelligence and attractiveness*, "Psychological Reports" 1987, Vol. 60(2)
- [3] Harris M.B., *Sex Differences in Stereotypes of Spectacles*, "Journal of Applied Psychology" 1991, Vol. 21
- [4] Leder H., Forster M., Gerger G., *The Glasses Stereotype Revisited, Effects of Eyeglasses on Perception, Recognition, and Impression of Faces*, "Swiss Journal of Psychology" 2011, Vol. 70(4)
- [5] Terry R.L., Hall C.A., *Affective responses to eyeglasses: Evidence of a sex difference*, "Journal of the American Optometric Association" 1989, Vol. 60(8)
- [6] Terry R.L., Kroger D.L., *Effects of eye correctives on ratings of attractiveness*, "Perceptual and Motor Skills" 1976, Vol. 42
- [7] Zaidel D.W., Aarde S.M., Baig K., *Appearance of symmetry, beauty, and health in human faces*, "Brain and Cognition" 2005, Vol. 57